

*Якубівська Ю.Є., кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності
Тернопільського національного економічного університету*

КОЛІЗІЇ НОРМ ПРАВА ТА КОМПЕТЕНЦІЇ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЗАГРОЗА ІНФОРМАЦІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ

***Анотація.** На сучасному етапі розвитку економіки та права України особливої уваги потребує система державного регулювання діяльності у сфері інтелектуальної власності в контексті інформаційної безпеки. Зважаючи на зростаючу кількість порушень у сфері інтелектуальної власності, необхідним є не лише дослідження національної нормативно-правової бази, але й уніфікація міжнародних норм і стандартів в українське законодавство.*

Стаття присвячена дослідженню колізій, що виникають у контексті державного регулювання діяльності у сфері інтелектуальної власності. Основна увага зосереджена на діяльності органів управління, що регулюють даний процес, нормативно-правовому аспекті, управлінні інтелектуальною власністю в контексті міжнародного трансферу.

Автором схарактеризовано організаційну структуру органів державного управління у сфері інтелектуальної власності в Україні та подано рекомендації щодо подолання правових колізій у даній сфері.

***Ключові слова:** інтелектуальна власність, промислова власність, трансфер технологій та промислової власності, державне регулювання, інформаційна безпека.*

Постановка проблеми. Тематика виникнення колізій у сфері інтелектуальної власності є досить актуальною для України, що пояснюється, насамперед, недосконалістю сучасної законодавчої бази і неузгодженістю останньої зі світовими стандартами. Проблематика подолання державно-правових колізій у контексті формування інформаційної безпеки України як системи дій щодо створення й регулювання інтелектуальною власністю, здатною забезпечити бажаний рівень захисту, є новою та недостатньо опрацьованою для української економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У даній науковій статті основна увага концентрується на взаємозв'язку економічного та юридичного аспектів як елементів загальної системи інформаційної безпеки, що регулює діяльність у сфері права інтелектуальної власності. Остання є складовою сфери наукових досліджень таких вітчизняних дослідників, як: В.Д. Базилевич та В.В. Ільїн [1], І.В. Зайцева-Калаур [2], В.М. Косак та І.Є. Якубівський [4] та інших. На основі опрацювання публікацій вищевказаних вчених, а також законодавства України, що стосується інформаційної безпеки, можна зробити висновок про науково-практичне значення їхніх досліджень.

Актуальність тематики даної наукової статті пояснюється, передусім, недосконалістю сучасного нормативно-правового забезпечення у сфері інтелектуальної власності, що перешкоджає ефективному державному регулюванню даного суспільного процесу.

Мета наукової статті полягає у виявленні й подоланні державно-правових колізій національного законодавства, що стосується інтелектуальної власності, в контексті забезпечення інформаційної безпеки. Задля досягнення вищевказаної мети потребують вирішення такі завдання:

– проаналізувати особливості нормативно-правового забезпечення системи права

інтелектуальної власності в Україні;

– охарактеризувати повноваження органів управління у сфері управління інтелектуальною власністю в Україні;

– сформулювати рекомендації щодо подолання колізій у сфері права інтелектуальної власності, а також удосконалення органів управління в даній галузі у контексті забезпечення інформаційної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальна власність є одним з рушіїв підвищення рівня економічного розвитку будь-якої країни. Дане твердження підкріплюється не лише показниками ефективності створення, використання і захисту об'єктів інтелектуальної власності високорозвиненими країнами, але й наявністю адекватної системи державного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Ефективне державне управління інтелектуальною власністю в Україні можливе лише у разі всебічного вивчення досвіду високорозвинених країн світу, які не лише зробили певні кроки в процесі максимізації ефективності використання об'єктів інтелектуальної власності, але й володіють досконалою нормативно-правовою базою у даній сфері. Зазначений фактор є чи не найголовнішим у процесі становлення інституту інтелектуальної власності в Україні. Парадигма розвитку законодавчого забезпечення є основою при формуванні ефективної системи державного управління інтелектуальною власністю.

На сьогодні Україна є членом СОТ, учасницею Всесвітньої організації інтелектуальної власності, а також ратифікувала 18 міжнародних угод та конвенцій у сфері інтелектуальної власності з 22. Водночас, на національному рівні діяльність керується Конституцією України, Цивільним, Господарським, Кримінальним, Митним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, а також ухваленими спеціальними законами: Законом України «Про охорону прав на промислові зразки», Законом України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», Законом України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», Законом України «Про охорону прав на сорти рослин», Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Законом України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування, матриць», Законом України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних».

Аналіз чинного законодавства наочно ілюструє неузгодженість окремих норм, що спричинює виникнення конфліктів у процесі господарської діяльності та розгляду спорів:

1) норми Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» щодо питання строку дії патенту не узгоджуються з положеннями Цивільного кодексу України, у якому можливість продовження останнього взагалі відсутня [9; 12];

2) неоднозначним є Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем», окремі статті якого (ст. 4 та ст. 6) по-різному визначають початок терміну набуття права власності: у першому випадку – від дати подання заявки, а в другому – від дати занесення даних про топографії інтегральних мікросхем до відповідного реєстру [11];

3) до порушення законодавства може призвести також неузгодженість Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та Закону України «Про охорону прав на сорти рослин» із положеннями Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» у процесі встановлення відповідних ставок винагороди авторові [6];

4) неузгодженість Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [7], Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [6], Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [8], Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» [11], Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [9] із Бюджетним кодексом України щодо питання віднесення зборів за дії, пов'язані з охороною прав на об'єкти промислової власності до неподаткових надходжень бюджету, а також віднесення їх до спеціального фонду коштів Державного бюджету України.

Окрім цього, фактичний рівень відповідності законодавства України у сфері інтелектуальної

власності неповністю враховує положення міжнародних актів, що є важливою передумовою інформаційної безпеки в контексті забезпечення євроінтеграційних процесів:

1) Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» виконаний неповністю щодо питання приведення законодавства України у галузі інтелектуальної власності до стандартів ЄС;

2) відсутня імплементація норм Угоди ТРІПС щодо відповідного рівня захисту об'єктів інтелектуальної власності в законодавстві, що є вимогою СОТ;

3) у законодавстві України відсутнє чітке визначення патентоспроможності промислових зразків, обсягу їх охорони, строку захисту, що характеризує невідповідність правовим нормам ЄС;

4) недостатньо приділено уваги національного законодавства поняттю технологій;

5) спеціальні закони у галузі інтелектуальної власності, на відміну від законодавства ЄС, сформовані неефективно, упускають такі важливі аспекти як: особливості відтворення, отримання винагороди (Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» [11]), умов використання торгівельних марок, співіснування зареєстрованих та незареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності (Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» [7]) тощо.

Ефективне державне управління інтелектуальною власністю є неможливим без встановлення кваліфікованої правової бази у даній сфері, яка б узгоджувалася з міжнародними стандартами та не викликала правових колізій у системі національного законодавства, з огляду на що пропонується:

1) привести у відповідність із Бюджетним кодексом України відповідні норми законів України: Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» (ст. 26), Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (ст. 36), Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (ст. 28), Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (ст. 23), Закону України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» (ст. 23) у питаннях зарахування коштів, отриманих у процесі охорони об'єктів інтелектуальної власності до спеціального рахунку Державного бюджету України. Адже на даний час ці кошти перераховуються на рахунки підприємства «Укрпатент», що унеможливорює використання їх за цільовим призначенням – для охорони об'єктів інтелектуальної власності, забезпечення фінансування відповідних проектів тощо. Крім того, такий перерахунок є порушенням чинного законодавства України;

2) здійснити імплементацію нормативно-правових стандартів ЄС у національне законодавство з метою формування узгодженості національного нормативно-правового поля з міжнародною базою;

3) внести відповідні зміни та доповнення до спеціальних законів у сфері інтелектуальної власності з метою їх узгодженості з загальною національною нормативно-правовою базою. Такий крок унеможливить появу правових колізій та, відповідно, виникнення конфліктів у сфері інтелектуальної власності.

Загалом варто зазначити, що українська нормативно-правова база у галузі інтелектуальної власності є недостатньо розвиненою і лише напрям цивільно-правового захисту об'єктів інтелектуальної власності оцінюється експертами в процесі порівняння із законодавством ЄС на вищому рівні. Середній рівень стану адаптації притаманний авторському й суміжним правам, охороні прав на торгівельні марки та географічні зазначення, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин, винаходи і корисні моделі, промислові зразки. Найнижчий рівень адаптації нормативно-правової бази України у відповідності до стандартів ЄС має охорона баз даних, які являють собою сучасні й перспективні форми інтелектуальної власності, що визначаються законами України «Про захист від недобросовісної конкуренції» та «Про інвестиційну діяльність».

Центральним органом виконавчої влади у сфері інтелектуальної власності на національному рівні є Державна служба інтелектуальної власності, при якій функціонують такі державні підприємства: ДП «Український інститут промислової власності» з філією «Український

центр інноватики та патентно-інформаційних послуг». Окрім того, до його складу входять: ДП «Українське агентство з авторських та суміжних прав», ДП «Інтелзахист» та інші:

Рис. 1. Організаційна структура органів державного управління у сфері інтелектуальної власності в Україні

Джерело: складено автором.

Трансфер технологій та промислової власності є доволі новим і суперечливим процесом для України, а отже, потребує ефективного державного регулювання й гармонізації нормативно-правової бази. Регулятивними функціями щодо трансферу промислової власності та технологій в Україні займається Державне агентство з питань електронного урядування при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, що створене у 2014 році на базі Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України, яке було ліквідоване. При Міністерстві освіти і науки України діє Український інститут науково-технічної і економічної інформації, основною метою діяльності якого є формування в Україні інформаційних ресурсів по інноваційній та науково-технічній діяльності. І. Зайцева-Калаур зазначає, що в Україні інформаційне забезпечення науково-технічною інформацією на загальнодержавному рівні здійснюється Українським інститутом науково-технічної і економічної інформації; на регіональному – 13 Центрами науково-технічної інформації, що підпорядковані МОН України, ЗАТ «Харківський ЦНТЕІ», Одеським інноваційно-інформаційним центром «ІНВАЦ» та підрозділами п'яти вищих навчальних закладів [2, с. 113-114].

В Україні немає постійно діючого державного органу влади, чия діяльність була б зосереджена на міжнародному трансфері промислової власності. Дані повноваження підпадають під компетенцію Національної мережі трансферу технологій при Міністерстві освіти і науки України. Основними завданнями Національної мережі трансферу технологій є: трансфер технологій, ноу-хау та інших об'єктів промислової власності між науковими секторами й промисловістю; пошук партнерів та інвесторів для кооперації при розробці і впровадженні високотехнологічного наукового продукту; організація взаємодії національної мережі трансферу технологій з міжнародними мережами трансферу технологій [3].

Висновки. Отже, розглянувши колізії норм права і компетенції органів управління у сфері інтелектуальної власності в Україні у контексті забезпечення інформаційної безпеки, можемо зробити такі висновки: в Україні сформована структура органів державного управління у сфері інтелектуальної власності; Національна мережа трансферу технологій будується відповідно до моделі та методології Європейської мережі «релей-центрів» (Innovation Relay Centers – IRC network, з 2008 року – EEN), Української мережі трансферу технологій UTTN і Російської

мережі трансферу технологій RTTN; перші кроки в подоланні правових колізій та компетенції органів управління у сфері інтелектуальної власності в Україні вже зроблено: законодавство України поступово вдосконалюється, враховуючи норми міжнародно-правових актів (особливо увага приділяється уніфікації положень Угоди ТРІПС); при Вищому господарському суді України вже функціонують судові колегії з інтелектуальної власності. Судді, що там працюють, спеціалізуються на вирішенні спорів з інтелектуальної власності та володіють фаховою підготовкою по даному напрямку.

Перспективними вважаються подальші дослідження правового та державного регулювання діяльності у сфері інтелектуальної власності в контексті забезпечення інформаційної безпеки.

Список використаної літератури

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність : креативи метафізичного пошуку : монографія / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. – К. : Знання, 2008. – 687 с. – (Серія «Київському національному університету імені Тараса Шевченка 175 років»).
2. Зайцева-Калаур І.В. Інформаційне право : [Навчальний посібник] / І.В. Зайцева-Калаур. – Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б., 2014. – 185 с.
3. Концепція та методологія : [Електронний ресурс] / Національна мережа трансферу технологій. Міністерство освіти і науки України. – Режим доступу : <http://nttn.org.ua/?idm=1>.
4. Косак В.М. Право інтелектуальної власності : [підручник для студентів ВНЗ] / Володимир Михайлович Косак, Ігор Євгенович Якубівський. – К. : Істина, 2007. – 206 с.
5. Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності : Закон України від 13 грудня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 12. – Ст. 165.
6. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32; в редакції Закону України від 1 червня 2000 р. // Урядовий кур'єр. – 2001. – 14 лютого.
7. Про охорону прав на зазначення походження товарів : Закон України від 16 червня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 267.
8. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг : Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.
9. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34.
10. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21 квітня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 21. – С. 218.
11. Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем : Закон України від 5 листопада 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 8. – С. 22.
12. Цивільний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України від 16 січня 2003 року № 435-4 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – 278 с.

*Yuliya Yakubivska, PhD in Economics,
Associate Professor of Financial-Economic Security
and Intellectual Property,
Ternopil National Economic University*

LEGAL RULES AND COMPETENCE MANAGEMENT COLLISIONS OF INTELLECTUAL PROPERTY AS A THREAT FOR INFORMATION SECURITY

Abstract. *At the present stage of Ukrainian economy and law development it is required a special attention for the system of state regulation of intellectual property as a key element of information security. According to the increasing number of violations of intellectual property, it is necessary not only to study the national legal framework, but also the unification of international norms and standards in the Ukrainian legislation.*

The article investigates the differences that arise in the context of state regulation of intellectual property. The main focus is on management bodies that regulate this process, the legal aspects, management of intellectual property in the context of an international transfer.

The author describes the organizational structure of the administration of intellectual property in Ukraine and presents some recommendations for overcoming the legal conflicts in this area.

Keywords: *intellectual property, industrial property, technology and industrial property transfer, state regulation, information security.*

References

1. Bazylevych, V., Ilyin, V. 2008. Intellectual Property : Creative of metaphysical serch: monograph. Kyiv : Znannia, 687 p.
2. Zaitseva-Kalaur, I. 2014. Information Law. Ternopil : FO-P Shpak, V., 185 p.
3. The concept and methodology. 2015. National Technology Transfer Network. Ministry of Education and Science of Ukraine. Access : <http://nttn.org.ua/?idm=1>.
4. Kossak, V. and Yakubivsky, I. 2007. Intellectual Property. Kyiv : Znannia, 206 p.
5. Law on the basis of the state policy in the sphere of science and scientific-technical activities : Law of Ukraine on December 13, 1991 // Supreme Council of Ukraine. – 1992. – № 12. – Art. 165.
6. Law on Protection for Inventions : The Law of Ukraine on December 15, 1993 // Supreme Council of Ukraine. – 1994. – № 7. – Art. 32 ; the Law of Ukraine on June 1, 2000 // Governmental Courier. – 2001. – 14 February.

7. Law on Protection of Origin Appellations : Law of Ukraine on June 16, 1999 // Supreme Council of Ukraine. – 1999. – № 32. – Art. 267.
8. Law on Protection of trademarks for goods and services : Law of Ukraine on December 15, 1993 // Supreme Council of Ukraine. – 1994. – № 7. – Art. 36.
9. Law on Protection of Industrial Designs : Law of Ukraine on December 15, 1993 // Supreme Council of Ukraine. – 1994. – № 7. – Art. 34.
10. Law on Protection of Plant Varieties : Law of Ukraine on April 21, 1993 // Supreme Council of Ukraine. – 1993. – № 21. – P. 218.
11. Law on Protection of Integrated Circuits Topographies : Law of Ukraine on November 5, 1997 // Supreme Council of Ukraine. – 1997. – № 8. – P. 22.
12. The Civil Code of Ukraine. Supreme Council of Ukraine, January 16, 2003 № 435-4 // Supreme Council of Ukraine. – 2003. – № 40-44. – 278 p.

*Якубівська Ю.Е., кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансово-економічної безпеки
і інтелектуальної власності
Тернопільського національного економічного університету*

КОЛЛИЗИИ НОРМ ПРАВА И КОМПЕТЕНЦИИ ОРГАНОВ УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ КАК УГРОЗА ИНФОРМАЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

***Аннотация.** На современном этапе развития Украины особого внимания требует система государственного регулирования деятельности в сфере интеллектуальной собственности как ключевой элемент информационной безопасности. Учитывая растущее количество нарушений в сфере интеллектуальной собственности, необходимыми являются не только исследования национальной нормативно-правовой базы, но и унификация международных норм и стандартов в украинское законодательство.*

Статья посвящена исследованию коллизий, возникающих в контексте государственного регулирования деятельности в сфере интеллектуальной собственности. Основное внимание сосредоточено на деятельности органов управления, регулирующих данный процесс, нормативно-правовом аспекте, управлении интеллектуальной собственностью в контексте международного трансфера.

Автором охарактеризована организационная структура органов государственного управления в сфере интеллектуальной собственности в Украине; даны рекомендации по преодолению правовых коллизий в данной сфере.

***Ключевые слова:** интеллектуальная собственность, промышленная собственность, трансфер технологий и промышленной собственности, государственное регулирование, информационная безопасность.*